

DİLEKÇE HAKKININ KULLANILMASININ ENGELLENMESİ SUÇU (TCK M. 121)

THE CRIME OF PREVENTING THE EXERCISE OF THE RIGHT TO PETITION (TURKISH PENALTY LAW, ARTICLE 121)

Gökhan Yaşar DURAN*

Özet: Dilekçe hakkı, Anayasamızın Siyasi Haklar ve Ödevler başlıklı Dördüncü Bölüm 74'ncü maddesinde yer almaktadır. Bu hak, Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi başlığı altında ilk kez 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)'nın 121'nci maddesi ile koruma altına alınmıştır.

Makalemizde dilekçe hakkının, Anayasa ve diğer kanunlarda düzenlenişi ve bu hakkı koruyan TCK'nın 121'nci maddesi inceleme konularımızı oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dilekçe hakkı, Bilgi Edinme Hakkı, Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi

Abstract: The right to petition is contained in The Fourth Chapter, Article 74 of the Turkish Constitution, titled Political Rights and Assignments. This right is protected, for the first time, under Article 121 of the Turkish Penal Code (TPC) numbered 5237 under the heading Preventing the Exercise of Right to Petition

In our article, the regulations of right to petition will be examined in the Constitution and other laws, and also in the Article 121 of Turkish Penal Code which protects right to petition.

Keywords: Right to Petition, Information to Obtain Information, Prevention of The Use of the Right to Petition

---

* Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, gduran_41@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4649-5072, Makalenin Gönderim Tarihi: 05.04.2019, Kabul Tarihi: 05.04.2019

I. GENEL AÇIKLAMALAR

A. DİLEKÇE HAKKININ TANIMI VE NİTELİĞİ

İdare-birey ilişkisinde hukukun üstünlüğünü, demokratikleşmeyi ve saydamlığı sağlayabilmek için, idari faaliyetlerin yürütülmesi sırasında bireysel hak ve özgürlüklere duyarlı davranılması, hukuk devletinin en temel niteliğidir.¹ Kişinin siyasi hak ve hürriyetlerini serbest ve hür bir şekilde kullanmasının sağlanması da, hukuk devletinin asli görevlerinden biridir.² Bu nedenle de; eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkeleri temelinde, demokratik ve şeffaf bir yönetim anlayışında, bireylerin kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında idari makamlara başvuruda bulunmaları ve kendileri veya faaliyet alanlarıyla ilgili konularda bilgi edinme haklarını kullanmaları mümkün olmalıdır.³

Günümüzde bireylerin kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri, dilekçe hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴ Dilekçe hakkı, sorulara cevap almak suretiyle bilgi edinmeyi, şikâyette bulunmak suretiyle denetlemeyi, dilek ve önerilerde bulunmak suretiyle de demokratik katılımı sağlayan, 1982 Anayasa (AY)'sının 74/1, 2'nci fıkralarında yer alan siyasal haklardan biridir.⁵

Orijinini Latince "petitum" (talep) kavramı oluşturan dilekçe hakkı, nitelik olarak, subjektif ve kamusal bir haktır. Kamusal bir hak olmasının nedeni, bu hakkın kullanılmasıyla kişilerin taleplerini resmi makamlara iletmek olanağını elde etmeleridir. Bu hak aynı zamanda subjektif bir haktır; çünkü hak, toplu veya münferiden, ancak bireyler tarafından kullanılabilir.⁶

¹ Metin Kazancı, "Dilekçe Hakkı, Halkın İstekleri ve Yönetim", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 32(1), Basım Tarihi: 1977 s.123, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/32/1/7_Metin_Kazanci.pdf, 29.09.2018.

² Yasin Aydoğdu, "Türk Hukukunda Siyasal Haklar ve Siyasi Hakların Kullanılmasının Engellenmesi Suçu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2017 (128), s. 40, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-128-1623>, 29.09.2018.

³ Bu açıklama için bkz. 23 Ocak 2004 Tarihli Başbakanlık Genelgesi http://www.basbakanlik.gov.tr/genelge_pdf/2004/2004-0320-01327.pdf, 29.09.2018.

⁴ Bu açıklama için bkz. TCK m.121'in madde gerekçesi için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlarvekararlar.htm>, 29.09.2018.

⁵ Bu açıklama için bkz. 23 Ocak 2004 tarihli Başbakanlık Genelgesi.

⁶ Bu açıklamalar için bkz. TCK m.121'in madde gerekçesi.

Dilekçe hakkı aynı zamanda Anayasa'da yer alan hak arama özgürlüğü (m.36) ve bilgi edinme hakkıyla (m.74/4) da ilişkilidir.⁷ Nitekim 2010 yılında yürürlüğe giren 5982 sayılı Kanun'la, dilekçe hakkının da düzenlendiği, Anayasa'nın 74'ncü maddesinin 4'ncü fıkrasına, herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu ifadesi eklenerek, bu iki hak aynı maddede düzenlenmiştir.⁸ 09.10.2003 tarihinde de 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK) kabul edilmiştir.

B. DİLEKÇE HAKKI İLE İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ

1. Anayasa

Ülkemizde dilekçe hakkı anayasal bir kurum olarak, ilk kez 1876 Anayasası'nın 14'ncü maddesinde,⁹ müteakiben de 1924 Anayasası'nın 82¹⁰ ve 1961 Anayasası'nın 62'nci maddelerinde düzenlenmiştir.¹¹

1961 Anayasası'nın 62'nci maddesi şöyleydi: "*Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, tek başlarına veya topluca, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir*". Maddeye göre ister bireysel ister kamusal nitelikte olsun, her yurttaş sorununu yalnız meclislere değil, aynı zamanda yönetim birimlerine de yazıyla iletmek hakkına sahipti.¹² Bu hakkın kullanılmasına ilişkin koşullar, başta tüzükler, daha sonra 1962 yılında

⁷ Ş.Cankat Taşkın, "Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakkı", s.179, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423872240.pdf>, 29.09.2018; Benzer görüş Özdemir Özok, Bilgi Edinme Paneli, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 62, Birinci Baskı: Haziran 2004, s. IX, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/bilgi_edinme.pdf, 29.09.2018.

⁸ Bu açıklamalar için bkz. E. Eylem Aksoy Retornaz, "Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi Suçu", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017/2, s. 4, <http://dosya.gsu.edu.tr/Sayfalar/2017/12/gsuahfd-2017-2-361.pdf>, 29.09.2018.

⁹ 1921 Anayasası'nda dilekçe hakkıyla ilgili bir düzenleme yer almadığı için, 1876 düzenlemesi ve uygulaması 1921 Anayasası döneminde de aynen korunmuştu (Bu açıklama ve 1876 tarihli Kanun-ı Esasi'nin 14'ncü maddesi için bkz Taşkın, s. 177-178).

¹⁰ Bu düzenlemenin 1876 Kanuni Esasi düzenlemesinden temel farkı, kişilerin kendileri ile ilgili başvurulara yazılı yanıt verilmesinin zorunlu hale getirilmesi olmuştur (1924 Anayasası'nın 82'nci maddesi ve bu açıklamalar için Bkz. Taşkın, s. 178).

¹¹ Kazancı, s. 123.

¹² Bu açıklama ve görüşler için Bkz. Kazancı, s. 124.

çıkartılan 140 sayılı ‘*Türk Vatandaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Dilekçe ile Başvurmaları ve Dilekçelerin İncelenmesi ile Karara Bağlanması’nın Düzenlenmesine Dair Kanun*’la düzenlenmekteydi.¹³

1982 Anayasası’nın kabulü ile Anayasa’nın İkinci Kısım, Dördüncü Bölümünde ‘*Siyasal hak ve ödevler*’ başlığı altında siyasal haklar düzenlendi. Dilekçe hakkı siyasal haklardan biri olarak¹⁴ Anayasa’nın ‘*Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı*’ başlıklı 74’ncü maddesinin 1 ve 2’nci fıkralarında, bilgi edinme hakkı aynı maddenin 4’ncü, kamu denetçisine başvurma hakkı ise 5, 6, 7’nci fıkralarında düzenlenmiştir. Anayasa m.74/1 ve 2’nci fıkraları şöyledir:

“Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir (f.1).

Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. Bu hakkın kullanılma biçimi kanunla düzenlenir (f.2)”.

1961 ve 1982 Anayasaları karşılaştırıldığında, 1982 Anayasası’nda ilk kez karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılara da dilekçe hakkı tanınmıştır. Diğer bir husus, 1982 Anayasası’nda, 1961 Anayasası’nın 62’nci maddesinde olduğu gibi, dilekçe hakkının toplu olarak kullanılabilmesine ilişkin bir hükme yer verilmemiş olmasıdır. Doktrindeki bazı görüşlere göre, bu eksiklik toplu başvuruların yasak olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır.¹⁵ Nitekim TCK m.121’in madde gerekçesinde de, bu hakkın toplu olarak kullanılabilmesinden bahsedilmektedir.¹⁶ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 12.5.1982 günlü 2670 sayılı Yasa’nın 31.maddesiyle değiş-

¹³ Kazancı, s. 124.

¹⁴ 1982 Anayasası’nda düzenlenen siyasal hakların nelerden ibaret olduğu Anayasası’nın 66 ve devamındaki maddelerinde şöyle açıklanmıştır: “Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları (m.67), Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma hakları (m.68), Kamu hizmetlerine girme hakkı (m.70), Vatan hizmeti (m.72), Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı (m.74)” (Bu açıklama için bkz. Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Murat Önok, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 15. Baskı, Ankara 2017, s. 513).

¹⁵ Taşkın, s. 179.

¹⁶ Hasan Gerçekler, Türk Ceza Kanunu, C. I, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 1260.

tirilen 125. maddesinin birinci fıkrasının (C) bendinin “*Toplu müracaat ve şikâyet etmek*” biçimindeki (h) alt bendinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir.¹⁷

Ancak ileride açıklanacak olan asker kişilerin dilekçe haklarının kullanılmasına ilişkin özel hükümler içeren 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) İç Hizmet Kanunu’na göre, askerlerin askeri makamlara toplu olarak dilekçe vermeleri yasaklanmıştır (211 SK.m.28).

1982 Anayasası m.74/2’nci fıkrasının son cümlesinde, dilekçe hakkının kullanılma biçiminin kanunla düzenleneceği açıklanmıştır. Nitekim 1982 Anayasası’nın emredici hükmü gereğince, yaklaşık 2 yıl sonra 01.11.1984 tarihinde, 3071 sayılı “*Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun (DHKK)*” kabul edilmiştir. Bu Kanun’un yürürlüğe girmesiyle, 26 Aralık 1962 tarih ve 140 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

2. Diğer Mevzuat Hükümleri

(a) Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun (DHKK)

Dilekçe hakkı, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamuyla ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’ne ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkı olarak açıklanmıştır (DHKK m.3/1, AY m.74/1). DHKK’da yazının şekli veya türünden bahsedilmediğinden, yazının, el yazısı ya da daktiloyla ya da dijital ortamda yazılmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.¹⁸

DHKK’da; dilekçenin şekli ve kullanılma biçimi, hukuki olarak konusu ve içeriği, dilekçe hakkını kullanabilecek kişiler, yabancıların dilekçe hakkı, dilekçenin verilebileceği makamlar, dilekçeye ne kadar sürede cevap verileceği gibi çeşitli konular düzenlenmektedir. Bu konuların düzenlendiği hükümler şöyledir:

TBMM’ye veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerde dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunluluktur (DHKK m.4).

Belli bir konuyu ihtiva etmeyen; yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan; 4’üncü maddede gösterilen şartlardan herhangi birini taşımayan dilekçeler incelenmeyecektir (DHKK m.6/1 a, b, c).

¹⁷ R.G.:10.12.2011-Sayı:28138, Koç, s.72.

¹⁸ Gerçekler, s. 1262.

Türk vatandaşları dışında, Türkiye’de ikamet eden yabancılara da karşılıklılık ve dilekçelerin Türkçe yazılması şartıyla bu haktan yararlanabilme hakkı tanınmıştır (DHKK m.3/2).

Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli ve yazılı olarak cevap verilmesi gerekir (DHKK m.7). Dilekçenin, konusuyla ilgisi olmayan bir idari makama verilmesi halinde ise, bu makam tarafından yetkili idari makama gönderilmesi ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilmesi zorunludur (DHKK m.5).

TBMM gönderilen dilekçelerle ilgili olarak, Dilekçe Komisyonu altmış gün içinde bu dilekçeyi karara bağlayacaktır. Komisyonun ilgili kamu kurum veya kuruluşlarına gönderdiği dilekçelere ise, otuz gün içinde cevap verilecektir. Zira Dilekçe Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumunu niteliğindeki meslek kuruluşları ile özel kuruluşlardan her türlü bilgi ve belgeyi almak, ilgilileri çağırıp bilgi almak, idari denetimin yapılmasını istemek, bilirkişi görevlendirmek ve yerinde inceleme yapmak yetkisine sahiptir. Bu yetkinin kullanılması durumunda kamu kurum ve kuruluşları ile kamu personeli, talep edilen bilgi ve belgeyi vermek, idari denetimi yapmak ve yerinde inceleme için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür (DHKK m.8/2).

Dilekçenin incelenme ve karara bağlanmasına ilişkin esas ve usul-ler TBMM İç Tüzüğü’nde gösterilmiştir(DHKK m.8/1).

(b) Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK)

Avrupa Birliği (AB) ile uyum sürecinde, AB’nin tavsiye kararları doğrultusunda dilekçe hakkı daha da geliştirilerek 4982 Sayılı BEHK kabul edilmiştir.¹⁹ Bu Kanun, Türk kamu yönetiminin şeffaflaşmasına yönelik önemli bir açılımın kanuni dayanağını teşkil etmektedir.²⁰

¹⁹ Taşkın, s. 125.

²⁰ Ramazan Şengül, “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Türk Kamu Yönetimini ‘Candan Eve’ Dönüştürür mü?”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 60-3, s. 217, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000053500>, 29.09.2018.

Anayasa ve BEHK'ye göre, herkes bilgi edinme hakkına sahiptir (AY m.74/4, BEHK m.1). Nitekim Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler de, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar (BEHK m.4/2).

Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılacaktır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir (BEHK m.6/1).

Bilgi edinme ve dilekçe hakları birbiriyle yakından ilişkilidir. Doktrindeki görüşlerde, bireylerin dilekçelerinin bilgi talebi içermesi mümkün olduğundan, BEHK kapsamındaki başvuruları kabul etmeyen kamu görevlilerinin de, TCK m.121'in faili olabilecekleri açıklanmıştır.²¹ Nitekim BEHK'nın 2'nci maddesinde de, *"Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır. 1.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun hükümleri saklıdır"* açıklamasında bulunulmuştur.

(c) 23 Ocak 2004 tarihli Başbakanlık Genelgesi

Uygulamada dilekçe hakkının etkin bir şekilde kullanımının gerçekleşmediği yolunda ki şikâyetler üzerine, 23 Ocak 2004 tarihinde Başbakanlık Genelgesi çıkarılmıştır.²² Genelge aslında kamu görevlilerinin DHKK'da açıklanan hususları yerine getirmede gerekli özen ve dikkatin gösterilmesi için bir uyarı mahiyetindedir. Genelge'nin sonuç kısmında, dilekçe hakkının kullanımı kapsamındaki başvurulara ilişkin uygulamaların mevzuat dâhilinde denetleneceği ve denetimler sonucu belirtilen kurallara uymadıkları saptanan kamu görevlileri

²¹ Retornaz, s. 6; Taşkın, s.187.

²² 23 Ocak 2004 tarihli Başbakanlık Genelgesi.

hakkında genel hükümlere göre disiplin ve ceza işlemlerinin uygulanacağı açıklanmıştır.²³

23.01.2004 tarihli Başbakanlık Genelgesi'nin çıkarıldığı tarihte, 26.09.2004 kabul tarihli 5237 sayılı TCK yürürlükte değildi. Yine bu tarihte yürürlükte olan 765 sayılı TCK hükümlerinde, 5237 sayılı TCK'da düzenlenen "*Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi (TCK m.121)*" gibi bir suç da yoktu. Genelgede, DHKK hükümlerine göre verilen dilekçeleri hukuka aykırı olarak kabul etmeyen kamu görevlileri hakkında ceza hükümleri uygulanacağından bahsedildiğine göre, 765 sayılı mülga TCK döneminde de bu tarz eylemler işleyen kamu görevlilerinin cezalandırılması mümkündü. 765 sayılı TCK'da bu eylemlerin hangi suç/suçlar kapsamında incelendiği aşağıda tartışılacaktır.

C. DİLEKÇE HAKKININ KULLANILMASINA DAİR KANUN VE TÜRK CEZA KANUNU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ceza kanunları bazen diğer kanunların tarif ettiği bir kavramı da esas almaktadır. Bu takdirde suçun gerçekleşebilmesi için diğer kanundaki kavramın unsurları itibarıyla gerçekleşmesi, yani diğer kanunun da ihlal edilmesi gerekecektir. Bu gibi hallerde ceza kanunu sırf ceza normunu ihtiva eden kanun olurken, diğer kanun ceza normunun koruduğu kanun sıfatını alır.²⁴

"*Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi (TCK m.121)*" suçu ile hem dilekçe hakkı (AY m.74) korunmakta, hem de kamu görevlilerinin DHKK hükümlerine aykırı olarak bu hakkı engellemelerinin önüne geçilmektedir. Bu yönleriyle TCK m.121, AY m.74 ve DHKK hükümlerini koruyan ve güvence altına alan bir kanundur. Bu kabule göre de, "*Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi (TCK m.121)*" suçunun unsurları itibarıyla gerçekleşebilmesi için DHKK'daki hükümlerin kamu görevlileri tarafından ihlal edilmesi gerekecektir.

Benzer bir biçimde asker kişiler bakımından dilekçe hakkının kullanılmasına ilişkin usuller özel olarak TSK İç Hizmet Kanununda

²³ Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için bkz.23 Ocak 2004 tarihli Başbakanlık Genelgesi.

²⁴ Hamide Zafer, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 2016, s. 136.

düzenlenmektedir. Asker kişiler bakımından bu hakkın kullanılmasının engellenmesi eylemleri ise birazdan açıklanacak olan Askerî Ceza Kanunu (AsCK) m.110 ile koruma altına alınmaktadır. Diğer bir anlamıyla, AsCK m.110'da düzenlenen suçun unsurları itibarıyla oluşması için İç Hizmet Kanunu'nun dilekçe hakkını düzenleyen hükümlerinin ihlali gerekmektedir.

II. MADDENİN DÜZENLENİŞİ

765 sayılı TCK'nın "*Siyasi Hürriyetler Aleyhine Cürümler*" başlıklı 174'ncü maddesinde, genel olarak bir kimsenin "*Siyasi haklarını kullanmaktan*" men edilmesi, suç olarak düzenlenmişti. 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, 765 sayılı TCK'nın 174'ncü maddesi kapsamında olduğu düşünülen birçok siyasal hak kategorisi, TCK'da kanunilik ilkesine uygun olarak farklı hükümlerle yaptırıma bağlanmıştır.

Nitekim TCK'nın "*Hürriyete Karşı Suçlar*" Bölüm başlığı altında yer verilen "*Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi*" suçu, bu haklardan biri olarak TCK m.121'de "*Kişinin belli bir hakkı kullanmak için yetkili kamu makamlarına verdiği dilekçenin hukuki bir neden olmaksızın kabul edilmemesi halinde, fail hakkında altı aya kadar hapis cezasına hükümlenir*" şeklinde düzenlenmiştir²⁵.

Doktrindeki görüşlerde de, 765 sayılı TCK'da dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi fiiline ilişkin bir hükmün olmadığı ve bu fiilin ilk kez bir suç olarak 5237 sayılı TCK'nın 121'nci maddesinde düzenlendiği açıklanmaktadır.²⁶

Kanaatimizce yukarıda açıkladığımız gibi, 765 sayılı mülga TCK döneminde de, kamu görevlilerinin, hukuka aykırı olarak bu hakkın kullanımını engellenmeleri eylemleri farklı bir suç kapsamında değerlendirilebilirdi. Nitekim 765 sayılı TCK döneminde, memurların, görevin gereği olan işlemi hiç ya da belirli biçimde yapmaması veya geç

²⁵ Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Özel Hükmüler*, 13. Baskı, Ankara 2013, s. 396.

²⁶ Bkz. Özlem Yenerer Çakmut, "*Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi Suçu (TCK m.121)*", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi(MÜHF) Hukuk Araştırmaları Derneği (HAD)*, C.23, S.1, s.47, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/331957>, 29.09.2018; Benzer görüş için Bkz. RETORNAZ, s. 4.

yapması eylemleri, genel ve tamamlayıcı bir norm olan “görevi yerine getirmeme” başlıklı 230’ncu madde ile cezalandırılmaktaydı. Yine bu suçun oluşması bakımından gereken unsurlar (görevin yapılmaması, failin yetkili bir kamu görevlisi olması, suçun ihmali bir hareketle işlenmesi, yetkili kamu görevlisinin, görevinin kanun tüzük veya idari uygulama ve usullerle belirlenmiş olması gibi)²⁷ incelendiğinde bu unsurların 5237 sayılı TCK m.121 hükmünün ileride açıklanacak olan birçok unsuru ile örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Yine mülga TCK m.230/1’de herhangi bir zarar aranmazken, 2 ve 3’ncü fıkralarında ihmali hareket sonucunda devletçe bir zarar (f.2) ya da kişilerin zarara uğraması (f.3) aranmaktaydı. Bu yönüyle de herhangi bir zarar neticesi aranmayan TCK m.121 hükmü ile mülga TCK m.230/1’nci fıkra hükümlerinin birbiriyle uyum içinde olduğu söylenebilir.²⁸

Mülga TCK m.230’un ihlali ile kişi menfaatinin korunması da istendiği halde, kanun koyucu fertten çok devlet tarafını korumak istediğinden bu suç, “Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar (TCK m.202-281)” bölümünde düzenlenmişti.²⁹ Oysa aynı suç konusu eyleme 5237 sayılı yeni TCK’da tamamen ferdi koruyan bir düşünceyle, “Hürriyete Karşı Suçlar” Bölümünde yer verilmiştir.³⁰

²⁷ Sahir Erman/Çetin Özek, Ceza Hukuku Özel Hüküm (Kamu İdaresine Karşı Suçlar), İstanbul 1992, s.157, 159,160.

²⁸ 765 sayılı TCK m.230/2 ve 3’ün fıkrasının karşılığı olan madde, 5237 sayılı TCK’nin 257/2’nci fıkrasıdır. Mülga TCK m.230/1’in karşılığı ise yeni TCK’da düzenlenmemiştir (Eski ve Yeni TCK’da maddelerin karşılıkları için Bkz. Kayıhan İçel/Yener Ünver/Hakan Hakeri, Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Yasaları, İstanbul 2012, s. 230).

²⁹ 765 sayılı TCK m.230 ile korunan hukuki yarar, kamu hizmetlerinin demokratik şekilde işlenmesini sağlamak, kamu fonksiyonunun dürüst, tarafsız, disiplinli, sadık, sürekli ve sakin bir biçimde yerine getirildiği hususunda herkese güven vermektir. Ancak görevin yerine getirilmemesiyle bu görevin yerine getirilmesinden yarar sağlamak durumunda olan kişinin menfaati de zedelenebilir; bir pasaport işleminin yerine getirilmemesi ferdi seyahat hürriyetini kısıtlamış olabilir. Bu itibarla görevi yerine getirmemesi suçu, birden fazla hukuki menfaati korumakta ise de, kamu yararı daha ağır basıyordu (Erman/Özek, s. 2).

³⁰ ‘1930 tarihli Rocco Kanunu’nun, “fert devlet içindir” düşüncesinin sonucu olarak “Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler” kategorisine yer vermezken, 765 sayılı TCK, 1924 Anayasası’na hâkim olan “devlet fert içindir” düşüncesine sadık kalarak bu kategori suçları ortadan kaldırmayıp aynen korumuştur... 5237 sayılı TCK, hümanizma, Rönesans, Reform ve Aydınlanma düşüncesinden süzülerek gelen Türk Hukuk Devrimi’nin baş eseri olan 765 sayılı TCK’nın, ne hukuki değer veya menfaatler bakımından zararlı veya tehlikeli görülen beşeri davranışları

5237 sayılı TCK'nın "Hürriyete Karşı Suçlar" Bölümünde yer alan bazı suçlar bakımından "Ortak hüküm (TCK m.119)" başlığı altında nitelikli hallerde yer verilmiştir. TCK m.119 kapsamında sayılan suçlar arasında TCK m.121 yer almamaktadır. Diğer bir anlatımla TCK m.121'e ilişkin suçun cezasını artıran ya da azaltan herhangi bir nitelikli hali bulunmamaktadır. Yine TCK m.121'e ilişkin etkin pişmanlık hükmüne de TCK'da yer verilmemiştir.

III. SUÇ TİPİNİN ÖZEL CEZA YASALARINDA DÜZENLENİŞİ

Asker kişiler tarafından askerî makamlara verilecek dilekçelerin, üst veya amirleri tarafından engellenmesi, 1632 sayılı AsCK'nın "Makam ve memuriyet nüfuzunu suiistimal" başlıklı Altıncı Fesil, "Madunun şikâyetnamesini saklayan veya geri aldırانların cezası" başlıklı 110'ncu maddesinde, askeri bir suç olarak kabul edilmiştir.³¹ Madde metni şöyledir: "Madunların verdikleri şikâyetnameleri saklayanlar veya tehdit ederek geri aldırانlar beş seneye kadar hapsolunur".

Doktrinde sırf askeri suç, 'Kurucu unsurları itibarıyla genel ceza kanununda yer alan suçlar arasında ne kısmen ne de tamamen öngörülmüş olmayan suç' olarak açıklanmaktadır.³² AsCK m.110 unsurlarının kısmen TCK m.121'de yer alması nedeniyle, sırf askerî bir suç değildir. Bu tip askeri suçlar, askeri suç doktrininde, askerî suç benzeri niteliğinde kabul edilmektedir.³³

---

suç olarak "normlaştırma" usul ve esaslarına, ne suçların tasnifinde esas alınan suçun hukuki konusu düşüncesine, ne de bu dönemde büyük emeklerle oluşmuş olan doktrin ve içtihadı itibarıyla... (Bu konudaki ayrıntılı açıklamalar için bkz. Zeki Hafızoğulları/Devrim Güngör, "Türk Ceza Kanunu'nda Suçların Tasnifi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s.69, 2007, s.28-30, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2007-69-298.pdf, 29.09.2018.

³¹ Hulusi Özbakan, *Askerî Ceza Kanunu*, Ankara 1990, s. 258.

³² Sahir Erman, *Askerî Ceza Hukuku*, 7.bası, İstanbul 1983, s. 156; Sırf askerî suç sayılmasının ceza ve ceza usul hükümleri açısından önemli sonuçları bulunmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. M. Yasin Aslan, "Sırf Askerî Suçlar ve Ceza Hukukundaki Sonuçları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2010 (90), s.195-212, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-90-643>, 29.09.2018.

³³ 12.6.2017 tarihinde TBMM'ye sunulan AsCK'da değişiklik öneren 'Anayasa Değişikliğine Uyum Amacıyla Yargıya İlişkin Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı(nın)', 2'nci maddesinde, AsCK'ya Ek 11'nci madde olarak 'Askerî Suçlar ve Sırf Askerî Suçlar' başlığı altında bir madde eklenmesi önerilmiştir. Bu maddede sırf askerî suçlar, suç ve cezada kanunilik ilkesine uygun olarak, AsCK'da tek tek belirtilmiştir. Bu maddeler arasında AsCK m.110'a yer verilmemiştir Ancak bu Tasarı'nın henüz kanunlaşmadığı da belirtilmelidir.

AsCK m.110 hükmünde bahsedilen, 'şikâyetname' konusuna ilişkin açıklamalar, 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu'nun 26-31'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Madde hükümleri şöyledir:

Her asker, gerek hizmete ve gerek şahsi işlerine ait kanun ve nizamların kendisine vermiş olduğu hak ve yetkileri her hangi bir şekilde haksız olarak ihlal edilirse veya ihlal edildiğini sanırsa şikâyet etmek hakkını haizdir (m.26).

Şikâyet söz veya yazı ile en yakın amire yapılır. Eğer bu amir şikâyet edilecekse bir derece üstündeki amire yapılır. Ve bunun gibi her şikâyet edilen amir geçilir. Sözle yapılan şikâyetler bir tutanakla saptanır (m.27).

TSK İç Hizmet Kanunu'na göre toplu olarak şikâyet yasaktır. Bu nedenle bir veya aynı olay birden fazla kişinin şikâyetlerine sebep veya konu olursa bunların her biri ayrı ayrı ve tek başına şikâyet hakkını kullanabilirler (m.28). Asker kişiler bakımından toplu şikâyet yasaklanmıştır.

Şikâyetler ve itirazlar mutlaka incelenerek karara bağlanacak ve neticesi şikâyet edene ve gerekli görülürse şikâyet olunana mümkün olan en kısa zamanda bildirilecektir. Ancak bu süre hiçbir halde bir ayı geçemez (m.30/1).

Bir şikâyet üzerine karar vermek yetkisi, şikâyetin dayandığı olay hakkında şikâyet olunana disiplin cezası vermek yetkisine sahip olan ilk disiplin amirine verilmiştir (m.31/1). Bu amirin vereceği karar aleyhine, gerek şikâyet eden ve gerekse şikâyet olunan asker kişinin, hiyerarşik olarak daha yüksek amirlere itiraz etmesi mümkündür (m.31/2).

AsCK m.110'nun konusunu oluşturan şikâyet hakkını TSK İç Hizmet Kanunu'nun 26'ncı maddesinde belirtilen "*gerek hizmete ve gerek zati işlerine ait kanun ve nizamların kendisine vermiş olduğu hak ve yetkiler*" oluşturmaktadır.³⁴ Rifat Taşkın'a göre, şikâyet hakkı, İç Hizmet Kanunu'nun 26'ncı maddesinin kast ettiği anlamdan daha geniştir. Üst ve arkadaşlar hakkındaki bütün şikâyetler, cezai konularda şikâyetler,

³⁴ 'Anayasa Değişikliğine Uyum Amacıyla Yargıya İlişkin Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı' için Bkz. <http://www.adalet.gov.tr/Tasarilar/anayasa.pdf>, 29.09.2018.

Özbakan, s. 259.

tevdia, melbusat, iaşe gibi konulardaki şikâyetler de bu hak kapsamında kabul edilmelidir.³⁵ Nitekim Askerî Yargıtay kararlarında da, adli soruşturma maksadıyla suçtan zarar gören kişiler tarafından yapılan şikâyetleri işleme koymayan suç faillerinin eylemleri de, AsCK m.110 kapsamında değerlendirilmiştir.³⁶

AsCK m.110'a göre suç failleri, amir³⁷ ve üst³⁸'lerdir. Ancak madde hükmündeki eylemlerden; şikâyeti geri aldırma fiilinde şikâyeti incelemeye yetkili olsun olmasın her üst fail olabilirken,³⁹ saklamak yani muameleye koymamak fiilinde ise ancak yetkili amir veya üst suçun faili olabilecektir.⁴⁰

Suçun mağdurları ise, usulüne göre şikâyetle bulunmasına rağmen, şikâyetleri usulsüz olarak reddedilen '*madun(ast)*'⁴¹ olan asker kişilerdir. Bu yönüyle suçun hem fail hem de mağdurları bakımından özgü (mahsus) suç olduğu söylenebilecektir.⁴² Bu nedenle de örneğin, sivil bir kişinin dilekçe hakkı kapsamında askerî makamlara yaptığı başvurunun engellenmesi halinde, suçun mağduru asker olmadığından AsCK m.110'daki suç oluşmayacaktır.

³⁵ Bu görüş için bkz. Rifat Taşkın, Askerî Ceza Kanunu Şerhi, Ankara, 1941, s. 201; Kendilerine ait bir hakkın yerine getirilmemesinden yahut savaştan dolayı bir veya birden fazla kimsenin merciine veya TBMM'ne müracaat edebilmeleri "şikâyet hakkı" olarak açıklanmıştır. Şikâyet hakkı nitelik olarak mutlak bir kamu hakkıdır. Bu nedenle de yabancıların dahi şikâyet hakkı vardır (Bu açıklamalar için bkz. Vural Savaş/ Sadık Mollamahmutoğlu, Türk Ceza Kanunu'nun Yorumu, C. II, Ankara 1995, s. 1671).

³⁶ Suçtan zarar gören mağdurun yazılı şikâyetini işleme koymayan amirin eylemi, AsCK m.110 kapsamındadır (As. Yrg. Drl., 21.11.1969 E.102 K.103, Özbakan, s.259).

³⁷ Amir: Makam ve memuriyet itibarıyla emretmek yetkisini haiz kimsedir. Bunun emri altındakilere maiyet denir (211 SK m. 9).

³⁸ Üst tabiri, rütbe veya kıdem büyüklüğünü gösterir (211 SK m.10/1). Amir: Makam ve memuriyet itibarıyla emretmek yetkisini haiz kimsedir. Bunun emri altındakilere maiyet denir (211 SK m. 9).

³⁹ "Şikâyeti geri aldırma fiili her üst tarafından işlenebilir. Şikâyeti geri aldırma fiilinin unsuru olan tehdit, ast üzerinde baskı yapmaya elverişli her türlü fiil ve hareketlerden ibarettir". (As. Yrg.3.D. 16.03.2010, E.2010/731, K.2010/726, Cihan Koç, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askerî Ceza Kanunu TSK Disiplin Kanunu ve Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat, 21.Baskı, Ankara 2014, s. 577).

⁴⁰ R.Taşkın, s. 210.

⁴¹ Ast, üstün rütbe veya kıdemce aşağısında bulunan kimsedir (211 SK m.10/2).

⁴² "Suç tanımında gösterilen mağdurlara ilişkin özellikler suçun yapısal unsurlarındandır. Bazı suçlar sadece belirli sıfat ve nitelikte olan kişilere karşı işlenebilirler. Bu tip suçlara mağduru bakımından özgü (mahsus) suçlar denir". (Zafer, s. 161).

Yukarıda da bahsedildiği üzere, AsCK m.110'da suç konusu eylemler, seçimlik olarak ya şikâyetnamenin saklanması ya da şikâyetnamenin tehditle geri aldırılması⁴³ olarak belirlenmiştir. Suçun hangi tarz hareketlerle işlenebileceği kanuni tipte açıklandığı için, bağlı hareketli bir suç olduğu söylenebilir.⁴⁴ Örneğin, şikâyetçinin sert sözlerle, cesareti kırılarak, aldatılarak, ikna edilerek şikâyeti reddolursa, bu eylemler AsCK m.110'da yer almadığından, suç oluşmayacaktır.⁴⁵

Astların şikâyet hakkını kullanırken, bir suç işlemeleri veya bir disiplin tecavüzünde bulunmaları ayrıca cezalandırılmalarını gerektirmektedir (211 SK. m.29). Nitekim AsCK'nın *Beşinci Faslı (Askerî itaat ve inkıyadı bozan suçlar)*'nda yer alan "Yalan yere ve usulsüz şikâyet edenlerin cezaları" başlıklı 84/1'nci fıkrasında, AsCK m.110'da yer alan şikâyet hakkını, doğru olmadığını bildiği iddialarla asılsız olarak kötüye kullananların da cezalandırılması öngörülmüştür.

Askerî Yargıtay'ın yerleşmiş kararlarına göre, AsCK m.84/2 fıkrasındaki "şikâyetin yalan yere olması" unsurunun gerçekleşebilmesi için şikâyetin tümünün yalan olması şarttır. Şikâyet edilen hususlardan bazılarının doğru olması halinde bu suç oluşmayacaktır.⁴⁶

Askerî Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu (İBK) Kararına göre, haklı bir şikâyetin, kanunlarda belirlenmiş olan usul ve yollara uyulmayarak yapılması ise, AsCK m.84 kapsamında bir suç olmayıp, ancak disiplin tecavüzüne konu bir disiplin eylemi olarak kabul edilmektedir.⁴⁷

⁴³ AsCK m.110'daki eylemlerden tehdit; Ast üzerinde baskı yapmaya elverişli her türlü tezahürlerdir. Mesela, "şikâyet edersen hakkında hayırlı olmaz, sonra başına geleceği düşün" gibi (R.Taşkın, s.201).

⁴⁴ Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için Bkz. Mahmut Koca / İlhan Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2017, s. 122.

⁴⁵ R.Taşkın, s. 201.

⁴⁶ As. Yrg.1.D. 4.5.1983 E.420 K.399, Özbakan, s.197; 'Amir tarafından rahatsız edildiği zaman ve kanaatle onları başlangıçta sözlü olarak şikâyet eden, herhangi bir tedbir alınması üzerine bu kere daha üst makamlara dilekçeyle başvuran sanığın yaptığı ihbar ve şikâyetlerden bir kısmı hakkında ilgililer hakkında soruşturma açılmak suretiyle ihbarlardan bazılarının doğrulanmış olması karşısında; sanığın yalan yere şikâyet kastıyla hareket etmediği, çaresizlik içinde daha üst makamlardan kendisinin korunması gayesiyle bu şekilde davrandığı anlaşılarak müsnet suçtan hakkında beraat kararı tesisinde herhangi bir isabetsizlik görülmemiştir' (As. Yrg.2.D. 14.10.1987 E.594 K.581, Özbakan, s. 197).

⁴⁷ As. Yrg. İç. Brl. Krl. 23.3.1956 E.55/3231 K.32, Özbakan, s.196; 'Komuta mertebeye

Kanaatimizce dilekçe hakkının, AsCK'da şikâyet hakkı olarak özel olarak düzenlenme nedeni; bir taraftan asker kişinin dilekçe hakkı gibi anayasal bir hakkını korumak, diğer taraftan bu hakkın ordu içindeki kurallara uygun olarak kullanılmasını sağlayarak, ordu içerisindeki disiplin ihlallerinin önüne geçmektir. Yine benzer nedenle, birden fazla askerin bir araya gelmesinin fesat yaratacağı, bunun ise askeri disiplini ağır derecede ihlal edeceği ihtimalini göz önüne alan İç Hizmet Kanunu, toplu olarak müracaat ve şikâyetleri yasaklamıştır (211 SK. m.28).⁴⁸

Asker kişilerin sivil kamu yetkililerine verdikleri dilekçelerin ya da sivil kişilerin askeri yetkililere verdikleri dilekçelerin hukuka aykırı olarak kabul edilmemesi ise, şartları varsa TCK m.121 kapsamında değerlendirilecektir.

IV. KORUNAN HUKUKSAL YARAR

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi (TCK m.121) suç ile korunan hukuksal yarar, Anayasa ve yasalar tarafından kişilere tanınan dilekçe hakkı gibi siyasal bir hakkın kullanılmasının engellenmesine yönelik fiillerin önlenmesi ve hak arama hürriyetinin etkin bir şekilde kullanılmasının temini ve korunmasıdır.⁴⁹ Nitekim madde gerekçesinde de, *söz konusu suç tanımıyla dilekçe hakkının kullanılmasının güvence altına alınmasının amaçlandığı* ifade edilmektedir.⁵⁰

V. SUÇUN UNSURLARI

A. MADDİ UNSURLAR

1. Suçun Konusu

Suçun maddi unsurlarından biri olarak suçun konusu, fiilin nesnesini oluşturan ve tipik davranışın üzerinde gerçekleştiği ve maddi

---

leri açılmak suretiyle vaki şikâyet usulsüz şikâyettir' (As. Yrg. Gen. Krl. 16.4.1954 E.1100 K.65 Özbakan, s.196); 'Başbakanlığın İç Hizmet Kanunu'nda yazılı askeri mertebeler silsilesine dâhil bulunmamasına hasebiyle bu makama yapılan şikâyetin usulsüz şikâyet olarak kabulüne cevaz yoktur' (As. Yrg.1.D. 31.12.1956 E.3980 K.4492, Özbakan, s. 196).

⁴⁸ Koç, s.72.

⁴⁹ Çakmut, s. 47; Retornaz, s. 5; Taşkın, s. 187.

⁵⁰ Gerçekler, s. 1260.

varlığı olan şeydir.⁵¹ Konusuz suç olmaz.⁵² TCK m.121'deki suçun konusu, kişinin belli bir hakkı kullanmak için⁵³ yetkili kamu makamlarına verdiği dilekçedir.⁵⁴

Dilekçe, sözlük anlamı ile bir dileği bildirmek için resmî makamlara sunulan, imzalı ve adresli, pullu veya pulsuz yazı; bir hakkın elde edilmesi, bir haksızlığın ortadan kaldırılması amacıyla, gerçek ya da tüzel kişilerce yetkili mercilere yapılan yazılı başvuru; bir işin yapılması, bir dileğin yerine getirilmesi için, kişilerin devlet dairelerine sundukları durum bildiren ve bir istek belirten yazı şeklinde tanımlanmıştır.⁵⁵

Gerçekten de, suç tipindeki hareket, dilekçe üzerinde gerçekleştirilmekte, dilekçe hukuka aykırı olarak kabul edilmemektedir. Burada suçun oluşabilmesi için suçun konusu olan dilekçenin de hukuka uygun olması gerekecektir. Aksi halde, suçun konusu olmadığından, ortada işlenemez bir suç⁵⁶ ya da elverişsiz teşebbüs hali söz konusudur. Elverişsiz teşebbüsten anlaşılması gereken, failin öngörüsünden maddi ya da hukuki nedenlerle farklı olan koşulların suç tipini gerçekleştiremeyecek durumda olmasıdır.⁵⁷

Hukuka uygun bir dilekçeden bahsedilebilmesi için, bulunması zorunlu şekli şartları taşıması (DHKK m.4) ve konu olarak incelenmeye uygun olması (DHKK m.6) gerekmektedir. Aksi halde bu dilekçeler hukuka uygun olarak hazırlanmadıkları ve yetkili makama gönderilmedikleri için incelenmeyecektir.

TBMM veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerde dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması gerekmektedir (DHKK m.4). Bu şartları taşımayan dilekçe incelenmeyecektir (DHKK m.6/1-c).

⁵¹ Bahri Öztürk /Mustafa Ruhan Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku, 17. Baskı, Ankara 2017, s.191.

⁵² İzzet Özgenç, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, 13. Bası, Ankara 2017, s. 203.

⁵³ Doktrindeki bir açıklamaya göre, dilekçe hakkının aslında var olan bir hak olabileceği gibi varsayılan bir hak da olabileceği açıklanmıştır (Gerçekler, s. 1262).

⁵⁴ Çakmut, s. 47; Retornaz, s. 6; Benzer açıklama için bkz. TCK m.121'in madde gerekçesi;

⁵⁵ Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr>, 29.09.2018.

⁵⁶ Özgenç, s. 494.

⁵⁷ Bernd Heinrich, Ceza Hukuku Genel Kısım I, (Editör: Yener Ünver), Ankara 2014, s. 440.

DHKK m.6'ya göre de; "Türkiye Büyük Millet Meclisine veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerden; a) Belli bir konuyu ihtiva etmeyenler, b) Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olanlar" yine incelenmeyecektir.

Doktrindeki bir açıklamaya göre, sözlü olarak yapılan başvurularda, 3071 sayılı Kanun anlamında bir dilekçe söz konusu değildir. Ancak Kanun sözlü olarak yapılan beyanın tutanak altına alınmasını öngördüğünde beyanın tutanak altına alınmaması halinde de TCK m. 121'de düzenlenen suç oluşacaktır.⁵⁸ Nitekim bu husus TCK m.121'in madde gerekçesinde benzer bir örnekle şöyle açıklanmıştır: "*Kamu makamlarına yöneltilen talebin sözlü olması da mümkündür. Örneğin bir suç vakiasına ilişkin ihbar veya şikâyetin sözlü olarak yapılması hâlinde, bunun tutanağa geçirilmesi gerekmektedir (CMK m.158/5). Salt sözlü başvurunun kabul edilmemesi, söz konusu suçu oluşturmayacaktır. Ancak, başvurunun yazılı yapılması hâlinde, bunun hukukî bir neden olmaksızın kabul edilmemesi, söz konusu suçu oluşturacaktır. Bu ayırımın yapılmasının nedeni, ispat sorunlarının önüne geçmektir*".

DHKK m.6/1 (b) hükmünde açıklanan yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili bir dilekçelerin incelenmeyeceği belirtildiği halde, suça ilişkin yapılan ihbar veya **şikâyet** dilekçeleri, yargı organlarını harekete geçirmekle birlikte doğrudan kişileri ilgilendirdiğinden bu bent hükmü dışında tutulmalı ve incelenmelidir.

Yukarıda açıkladığımız DHKK hükümlerinde, dilekçenin elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da kamu makamlarına verileceğine ya da ne şekilde verilebileceğine ilişkin herhangi bir yöntem bildirilmemiştir. DHKK'daki şartları taşıdıkları sürece kamu makamlarına verilecek dilekçeler; elden teslim edilebileceği gibi, iadeli taahhütlü bir mektup, normal posta ya da elektronik posta ile de⁵⁹ gönderilebilir. Ancak faks yoluyla, ya da elektronik posta ile yapılacak bir gönderimde, ıslak imza olmadığından imzasız olan bu dilekçe incelenmeyecektir.

⁵⁸ Retornaz, s. 8.

⁵⁹ Gerçekler'e göre de, dilekçenin dijital ortamda gönderilmesinin bir mahsuru bulunmamaktadır (Gerçekler, s. 1262).

Retornaz'a göre, "5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesinde ise güvenli elektronik imzanın, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğuracağı...Bu çerçevede, güvenli elektronik imza ile imzalanmış her türlü dilekçenin yanı sıra Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 6. maddesinde düzenlenen elektronik başvurunun güvenli elektronik imzayla imzalanmış olması şartıyla, dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunun konusunu" oluşturacağı açıklanmıştır.⁶⁰

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği kıyas yasaksa, maddenin yorumu mümkündür.⁶¹ Yorumda toplumun değer yargıları ve teknolojinin gerisinde kalınmaz.⁶² Kanaatimizce imzanın şekli konusunda bir açıklama içermeyen DHKK'nın 4'ncü maddesinin elektronik imzayı da kapsadığı, teknolojik bir gelişmenin sonucu olarak kabul edilmelidir.

BEHK'ya göre, kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya yayın, broşür, ilân ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurularına ilişkin, dilekçenin konusu olamaz (BEHK m.8). Yine *Yargı denetimi dışında kalan işlemler* (BEHK m.15), "*Devlet sırrına ilişkin bilgi veya belgeler* (BEHK m.16)", "*Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler* (BEHK m.17)", "*İstihbarata ilişkin bilgi veya belgeler* (BEHK m.18)", "*İdarî soruşturmaya ilişkin bilgi veya belgeler* (BEHK m.19)", "*Adlî soruşturma ve kovuşturmayaya ilişkin bilgi veya belgeler* (BEHK m.20)", "*Özel hayatın gizliliği* (BEHK m.21)", "*Haberleşmenin gizliliği* (BEHK m.21)", "*Ticarî sır* (BEHK m.23)", "*Fikir ve sanat eserleri* (BEHK m.24)", "*Kurum içi düzenlemeler* (BEHK m.25)", "*Kurum içi görüş, bilgi notu ve tavsiyeler* (BEHK m.26)", "*Tavsiye ve mütalaa talepleri* (BEHK m.27)" konusunda kamu kurumlarına verilen dilekçeler BEHK'nın kapsamı dışında tutulmuştur.

BEHK kapsamında kamu kurumlarına verilecek dilekçelerde, istenen bilgi veya belgelerin açıkça belirtilmesi gerekmektedir (BEHK m.6/2). Bilgi edinme başvurusu, başvuru kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır (BEHK m.7/1). Aksi takdirde dilekçe kabul edilmeyecektir. BEHK'da açıklanan nitelik ve içerikte olmayan bilgi

⁶⁰ Retornaz, s. 7.

⁶¹ Hakan Hakeri, Ceza Hukuku, 21.Baskı, Ankara 2017, s. 31.

⁶² Nur Centel/Hamide Zafer/Özlem Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Bası, İstanbul 2017, s. 96.

edinme dilekçelerinin kamu görevlilerince kabul edilmemesi ya da bu dilekçelere işlem yapılmaması, eylem hukuka uygun olduğu için herhangi bir suç oluşturmayacaktır.

İşlenen fiilin suçun konusu üzerindeki etkisine göre suçlar; zarar ve tehlike suçları olarak sınıflandırılmaktadır. Tehlike suçunda icra edilen fiilin suçun konusu üzerinde bir zarar getirme tehlikesi bulunmaktadır.⁶³ TCK m.121’de dilekçe hakkının kullanılması sonucunda herhangi bir zarar neticesi aranmamaktadır. Sadece dilekçenin engellenmesi suçun oluşumu için yeterlidir. Bu nedenle bu suç soyut bir tehlike suçudur.⁶⁴ Zira suç tipindeki hareketin yapılmasıyla suçun konusu bakımından bir tehlikenin ortaya çıkacağı varsayılmaktadır.⁶⁵

Oysaki dilekçenin kabul edilmemesi sonucunda kişinin ya da devletin bir zarara uğraması da mümkündür. *Böyle bir ihtimale madde hükmünde yer verilmediğinden, suç konusu eylem sonucunda zararın ortaya çıktığı haller, TCK m.61 kapsamında, cezanın üst sınırdan tespitine bir gerekçe olarak kabul edilmelidir.*

2. Fail

TCK m.121 hükmünde dilekçenin verildiği ve kabul edilmediği yer olarak kamu makamları gösterilmektedir.⁶⁶ Kamu makamları DHKK’ya göre, TBMM ile idarî makamlar (DHKK m.2) olarak açıklanmıştır. 23 Ocak 2004 tarihli Başbakanlık Genelgesi’nde, DHKK ve BEHK’nın uygulanmasından sorumlu makamlar olarak; bakanlıkların merkez ve taşra teşkilatları, valilik, kaymakamlık ve mahalli idareler ile diğer kamu kurum ve kuruluşları gösterilmiştir.

TCK m.121’deki suçun failini dilekçeyi kabul etmeyen kamu makamları olarak değil, ‘kamu görevlileri’ şeklinde yorumlamak gereke-

⁶³ Özgenç, s. 204.

⁶⁴ Benzer görüş Çakmut, s. 52.

⁶⁵ Özgenç, s. 205.

⁶⁶ Çakmut, s. 49; Kamu makamı kavramı; “Merkezi idare kapsamındaki kamu idareleri ile bunların bağlı ilgili veya ilişkili kuruluşlarını, mahalli idareler ve bunların bağlı ve ilgili kuruluşları ile birlik ve şirketleri, T.C. Merkez Bankası, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (yeni adı Borsa İstanbul), üniversiteler gibi kamu tüzel kişiliğini taşıyan enstitü, teşekkül fon ve başka adlar altında kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, kamu yararına çalışan dernek ve vakıfları ifade etmektedir”. (Bkz. Gerçekler, s. 1262).

cektir.⁶⁷ 5237 sayılı TCK'da suç tanımlarında fail genellikle kişi olarak belirtilmiştir. Çünkü suçun en önemli unsuru iradi bir davranışın bulunmasıdır. Bu nedenle hareketini ve sonuçlarını irade etme yeteneğine sahip olan canlılar yani hayatta olan gerçek kişiler suçun faili olabilirler. Tüzel kişiler suçun faili olamazlar.⁶⁸

TCK'ya göre, kamu görevlisi, kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi demektir (TCK m.6/1-c). Bu tanıma göre kamu görevlisinin mutlaka devlet memuru sıfatı bulunmasına da gerek bulunmamaktadır. Bu nedenle dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu, sadece kamu görevlisi ya da özel kanunlarda kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı öngörülen kimseler tarafından da işlenebilir.⁶⁹

Kanun koyucu bazı suç tiplerinde fiili işleyen kişinin o suçtan sorumlu tutulabilmesi için bazı hukuki veya maddi özelliklere sahip olmasını şart koşmuştur.⁷⁰ Bu suç tipinde kamu görevlisi olma gibi hukuki bir özellik arandığından bu suçun faileri bakımından özgü bir suç olduğunda kuşku bulunmamalıdır.⁷¹

TCK m.121'de, "*Kişinin belli bir hakkı kullanmak için yetkili kamu makamlarına verdiği dilekçenin hukuki bir neden olmaksızın kabul edilmemesi*" halinde bu suç oluşmaktadır. Maddeye göre, suçun faili olabilmek için "*kamu görevlisi*" olmanın yanında, aynı zamanda "*yetkili*" olma gibi maddi bir ön şart⁷² ya da maddi unsura daha yer verilmiştir.

Öğretide ön şartlara suçun unsurları içinde yer verilip verilmeyeceği tartışılmış bu konuda farklı görüşler açıklanmıştır. Katıldığımız görüşe göre, ön şartların suç tanımında yer alan yapısal maddi unsurlardan bir farkı yoktur. Biraz önce örneğini verdiğimiz, faile iliş-

⁶⁷ Çakmut, s. 48.

⁶⁸ Zafer, s. 158

⁶⁹ Bkz. Retornaz, s. 5.

⁷⁰ Zafer, s. 159.

⁷¹ Çakmut, s. 48; Retornaz, s. 5; Gerçekler, s. 1261.

⁷² Failin suç tanımındaki fiili işlemesinden önce var olması gereken unsurlar, öğretide "ön şart" biçiminde isimlendirilmektedir. Suçun tanımında yer alan ve suçun oluşabilmesi için gerçekleşmesi zorunlu olan ön şartlar; maddi, hukuki, olumlu veya olumsuz nitelikte olabilir. Örneğin, rüşvet suçunda failin kamu görevlisi olması hukuki, çocuk düşürtme suçunda kadının gebe olması maddi bir ön şarttır. Fiilden önce bulunması gereken hususlar, faile, mağdura, kullanılan araca, fiilin yöneldiği konuya ilişkin olabilir (Bu açıklamalar için bkz. Zafer, s. 164).

kin (kamu görevlisi olma) ön şartlar, söz konusu suçun aynı zamanda özgü suç niteliği kazanmasına da neden olmaktadır.⁷³

Bir kamu görevinin, ancak yetkili mercilerce usulü dairesinde o göreve getirilenler tarafından yapılması gerekir. Ne gibi işlemlerin failin görevi itibarıyla yerine getirilmesinin zorunlu olduğu, onun statüsünü belirten mevzuata göre tayin olunur⁷⁴.

TCK m.121’de suçun faili olarak yetkili kamu görevlisi, dilekçenin verildiği kamu kurumunda, dilekçeyi kayda alma konusunda görevli kişidir.⁷⁵ Doktrindeki bir görüşte, failin ilgili yasal düzenlemeler gereğince, sadece dilekçeyi kabul etmek değil, gereğini yapmak bakımından da görevli ve yetkili olması gerektiği açıklanmıştır.⁷⁶

Dilekçenin, konusuyla ilgili olmayan yetkisiz bir idari makama verilmesi durumunda, DHKK hükümlerine göre, bu makam tarafından dilekçe yetkili idari makama gönderilecek ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilecektir (DHKK m.5). Yetkisiz makama verilen dilekçenin kabul edilmemesi halinde TCK m.121’deki suç oluşmayacaktır. Ancak dilekçe kabul edildikten sonra, DHKK m.5 hükmüne aykırı hareket edilmesi halinde, TCK m.257/1’deki suçtan dolayı sorumluluk mümkündür. Dilekçenin yetkili makama gönderilmesinden sonra, hukuka aykırı olarak kabul edilmemesi durumunda, yine TCK m.121’deki suç oluşmayacaktır.⁷⁷

3. Mağdur

Anayasada, siyasi hakkın sahipleriyle ilgili, genellikle “herkes” kavramı kullanılmakla birlikte, siyasi hak ve ödevler niteliği gereği sadece o siyasi hakkı kullanma hak ve ehliyetine sahip vatandaşlar tarafından kullanılabilir.⁷⁸ Dilekçe hakkı söz konusu olduğunda ise, sadece vatandaşlar değil belli şartlarda yabancılara da bu hak tanınmıştır. Böylece bu suçun mağdurunun, dilekçe verme hakkına sahip herkes olduğu söylenebilecektir.⁷⁹

⁷³ Zafer, s. 165.

⁷⁴ Erman/Özek, s. 158, 272.

⁷⁵ Gerçekler, s. 1261; Retornaz, s. 5; Çetin Arslan/Bahattin Azizağaoğlu, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara, 2004, s. 553.

⁷⁶ Çakmut, s. 48.

⁷⁷ Gerçekler, s. 1263.

⁷⁸ Aydoğdu, s. 64.

⁷⁹ Retornaz, s. 5; Çakmut, s. 48.

DHKK hükümlerine göre, yabancıların dilekçe hakkını kullanılmaları için gereken şartlar;⁸⁰ Türkiye’de ikamet etmeleri, bu hakkın yabancıların vatandaşı olduğu ülke tarafından Türk vatandaşlarına tanınmış olması (karşılıklılık şartı) ve dilekçelerinin Türkçe yazılması olarak açıklanmıştır (DHKK m.3/1).⁸¹

Suçun mağduru bir kişi ya da kanunun olanak tanıdığı hallerde toplu olarak dilekçe veren birden fazla kişi olması da mümkündür.⁸² Yukarıda açıklandığı üzere, 1982 Anayasası’nda bu konuda herhangi bir yasak öngörülmemiştir. DHKK hükümlerinde de bu konuda herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Kanaatimizce dilekçenin toplu olarak kullanılıp kullanılmayacağı DHKK’da açıkça belirlenmelidir. Aksi halde uygulamada birtakım karışıklıklar doğabilir. Kamu görevlisinin toplu olarak verilen dilekçeyi, bu konuda esaslı bir hataya düşmesi sonucu kabul etmemesi halinde kastı olmadığından cezalandırılması da mümkün olmayacaktır.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin sonuçlarından biri olan belirlilik prensibi de (*nulla poena sine lege certa*) bu konunun yasada açık bir biçimde belirlenmesini gerektirmektedir. Belirlilikte, aslolan, bireyin, kanunun lafzı sayesinde, neyin yasak olduğu ve neye müsaade edildiği konusunda net bir bilgiye sahip olup olmadığıdır.⁸³ Bu prensibe göre, ceza kanunlarının gerek tipikliğine ilişkin şartları, gerekse hukuksal sonuçları yönünden asgari bir belirlilik içermelidir.⁸⁴

⁸⁰ Suç tanımında gösterilen mağdurlara ilişkin özellikler, suçun yapısal maddi unsurlarındandır. Bazı suçlar belirli sıfat ve nitelikleri olan kişilere karşı işlenebilirler. Bunlar doktrinde “mağduru bakımından özgü suçlar” olarak adlandırılmaktadır. Kanaatimizce TCK m.121’deki suç tipinde açıkça belirtilmese de, kimlerin mağdur olabileceğinin açıklandığı DHKK hükümlerinde, yabancılar bakımından birtakım şartlar arandığından, her dilekçe veren yabancı bu suçun mağduru kabul edilemeyecektir. Bu nedenle kanaatimizce bu suçun, mağduru olan yabancılar bakımından, özgü bir suç olduğu söylenebilir (Zafer, s. 161).

⁸¹ BEHK hükümlerine göre, Türkiye’de ikamet edenler dışında, karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişilerin, yabancı dilde yazacakları dilekçelerle bilgi edinme talebinde bulunmaları mümkündür (BEHK m.4/2). Ancak böyle bir dilekçe Türkçe yazılı olmadığından, kanaatimizce TCK m.121’de suçun konusunu oluşturmayacaktır. Bu nedenlerle bu dilekçe, BEHK yönünden geçerli bir bilgi edinme dilekçesi olsa da, TCK m.121’deki suçun unsurlarının esas alındığı DHKK hükümleri bakımından geçerli bir dilekçe olmadığından, bu dilekçenin hukuki bir neden olmadan kabul edilmemesi halinde, bu eylem şartları varsa TCK m.257/2 kapsamında bir suç oluşturabilecektir.

⁸² Returnaz, S. 6.

⁸³ Heinrich, S. 19.

⁸⁴ Heinrich, S. 18.

4. Hareket (Fiil)

Suçun maddi unsurlarından olan hareket, suç tanımındaki öznenin (failin) suç tanımında yapılmaması emredilen şeyi yapması veya yapmamasıdır.⁸⁵ Yani hukuksal yarara tecavüz oluşturan hareketin ya yapılması (icrai hareket) ya da hukuki yararı koruyan hareketin yapılmaması (ihmali hareket).⁸⁶

Kanunun kişiden icrai bir hareket beklediği yerde, bu hareketi yapmamak suretiyle işlenen ve sırf hareketin yapılmasının suçun oluşması bakımından yeterli olduğu ayrıca garantörlük şartının öngörülmediği suçlar gerçek (saf) ihmali suçlar olarak adlandırılmaktadır.⁸⁷

TCK m.121'deki suçun hareket unsurunu, yetkili kamu görevlisine verilen dilekçenin "*hukuki bir neden olmaksızın kabul edilmemesi*" fiili oluşturmaktadır.⁸⁸ Kabul edilmeme fiilinde, yetkili kamu görevlisi ihmali bir harekette bulunmakta; kabul etmek zorunda olduğu dilekçeyi almamaktadır.⁸⁹ Bu nedenle bu suç, faillerinin ihmali suretle işleyebileceği, neticesi harekete bitişik⁹⁰ ve aynı zamanda gerçek bir ihmali suçtur.⁹¹ Yine suçun kanuni tarifinde o suçu oluşturan ihmali fiilin ne tarz bir fiil olduğu konusunda bir özelleştirme yapılmadığı için⁹² bu suçun aynı zamanda serbest hareketli bir suç oluşturduğu söylenebilecektir.⁹³

Doktrindeki görüşlerde failin suç konusu eylemleri; kamu görevlisinin verilen dilekçeyi mağdurdan almaması, reddetmesi, almakla yükümlü olduğu halde mağdura geri vermesi,⁹⁴ dilekçenin "*alınıp yırtılması, çöpe atılması vb. biçimde kayıt altına alınmaması, süreli işlemlerde kabul ve ilgili yere kaydının geciktirilmesi*";⁹⁵ "*kanun sözlü olarak yapılan*

⁸⁵ Zafer, S. 194.

⁸⁶ Hakeri, s. 170.

⁸⁷ Hakeri, s. 174.

⁸⁸ Çakmut, s. 49; Retornaz, s. 7-8; Gerçeker, s. 1263.

⁸⁹ Çakmut, s. 49.

⁹⁰ Retornaz, s. 9.

⁹¹ Çakmut, s. 49; Retornaz, s.8.

⁹² Serbest hareketli suçlar ile ilgili açıklama için bkz. Özgenç, s. 171.

⁹³ Retornaz, s. 8.

⁹⁴ Gerçeker, s. 1263.

⁹⁵ Çakmut, s. 50; "Yargıtay, bir avukatın müvekkilinin alacaklı olduğu icra takip dosyalarından bir kısmının suretlerinin kendisine verilmesini talep ettiği bir olayda, icra müdürü olarak görev yapmakta olan failin avukatın dilekçesini inceleyerek herhangi bir havale ya da işlem yapmayarak dilekçeyi iade etmesini TCK m.121 kapsamında değerlendirmiştir". (Y.5.CD, E.2013/15104, K.2015/17621 22.12.2015, Retornaz, s. 9).

beyanın tutanak altına alınmasını öngördüğünde beyanın tutanak altına alınmaması”;⁹⁶ “sürelî işlemlerde, dilekçenin süresinde verilmesine karşın, kabulünün geciktirilmesi”⁹⁷ olarak açıklanmaktadır.

TCK m.121’in madde başlığı “Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi” dir. Madde başlığı maddenin yorumlanmasında kanunun hükmüne dâhil olduğundan⁹⁸ “engelleme fiili” ile neyin kastedildiği ayrıca açıklanmalıdır. Engelleme sözlük anlamı ile “*istek, gereksinim veya bir davranışın belli bir sonuca ulaşmasının önlenmesi*”⁹⁹ şeklinde tanımlanmaktadır. TCK’nın “Hürriyete Karşı Suçlar” Bölümü’nde yer alan birçok suç tipinde (“*Siyasal hakların engellenmesi (TCK m.114)*”, “*İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme (TCK m.115)*”, “*Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi (TCK m.118)*”)bu fiile yer verilmiştir. Ancak bu suç tiplerindeki engelleme fiilleri daha çok suç faillerinin icrai hareketleri ile işleyebileceği türden eylemlerken (*zorlama, cebir veya tehdit kullanma ya da hukuka aykırı başka bir davranış*), TCK m.121’deki engelleme eylemi ise faillerinin ihmali bir davranışını gerektirmektedir. Kanaatimizce engelleme fiili, anlam olarak hem icrai hem de ihmali türden bir davranış açıklamada kullanılabilir.

Dilekçe resmi olarak kayıtlara girdikten sonra, dilekçe hakkında işlem yapılması gerektiği halde hiçbir işlem yapılmadan bekletilmesi ya da kasıtlı olarak saklanması, ya da kanunen emredildiği halde ilgili-sine bilgi verilmemesi, TCK m.121’de yer alan suçu değil, şartları varsa görevi kötüye kullanma suçunu (TCK m.257) oluşturacaktır.¹⁰⁰

B. MANEVİ UNSUR

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu kasten işlenebilecek türdendir. Bu suçun taksirle işlenebilen şekline kanunda yer verilmemiştir.

⁹⁶ Retornaz, s. 8.

⁹⁷ Bkz. TCK m.121’in madde gerekçesi; Benzer açıklama için Bkz. Çakmut, s. 50.

⁹⁸ TBMM Adalet Komisyonu’nun TCK Tasarısı’na ilişkin 3 Ağustos 2004 tarih ve Esas 1/593, Karar 60 sayılı Raporu’nda, “...Madde başlığı ve gerekçesi, madde metninin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Bu husus madde hükümlerinin yorumlanması açısından büyük önem taşımaktadır” denilmek suretiyle bu husus vurgulanmıştır. (Koca/Üzülmüş, s. 67).

⁹⁹ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts, 29.09.2018.

¹⁰⁰ Çakmut, s.50, Gerçekler, s. 1263.

Failin kastı suç tipindeki tüm unsurları kapsamalıdır. Bu nedenle de fail verilen dilekçeyi kabul etmek bakımından kanunen yetkili olduğunu ve hukuken dilekçeyi kabul etmemek için bir neden olmadığını bilecek ve bu neticeyi isteyecektir. Burada faildeki saikin herhangi bir önemi yoktur.¹⁰¹

İhmalî suçlarda kasttan anlaşılması gereken failin objektif unsurları bilerek, hareketsiz kalma, hiçbir şey yapmama hususunda karar almıştır. Failin durumun farkında olarak, sadece herhangi bir şey yapmama konusunda karar alması da kast için yeterlidir.¹⁰²

TCK'daki bazı suç tanımlarında, *"hukuka aykırı olarak"*, *"hukuka aykırı bir başka davranışla"*, *"hukuka aykırı yollarla"*, *"kamu görevinin sağladığı güveni kötüye kullanarak"* vb. ifadelerle suç tanımında yer alan fiilin hukuka aykırılığına özel olarak işaret edilmiştir. Hukuka aykırılığın özel olarak arandığı suç tiplerinde, failin suçun maddi unsurlarının yanında, fiilin hukuka aykırılığının da bilincinde olup olmadığının ayrıca araştırılması gerekecektir. Bu suretle, kanun koyucu, failin işlediği fiilin hukuka aykırı olduğunu bilmesini yani, işlediği fiilin hukuka aykırı olduğu hususunda doğrudan kastla hareket etmesini aramıştır.¹⁰³

TCK m.121'de de, suçun oluşması için *"hukuki bir neden olmaksızın"* dilekçenin kabul edilmemesi gibi özel bir hukuka aykırılık nedenine yer verildiğinden, kanaatimizce bu suç faillerinin doğrudan kastla işleyebileceği, olası kastla işlenmeye müsait olmayan bir suç tipidir.

C. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Hukuka aykırılık suçun unsurları arasında yer almaktadır.¹⁰⁴ Şayet işlenen fiile ilişkin bir hukuka uygunluk nedeni varsa, fiilin haksızlık teşkil ettiğinden söz edilemeyecektir.¹⁰⁵ Nitekim TCK m.121'e göre, *"dilekçenin hukuki bir neden olmaksızın kabul edilmemesi"* halinde bu suç oluşacaktır. Diğer bir anlatımla da, hukuka uygun olmayan dilekçelerin kabul edilmemesi gerektiğinden, TCK m.121'deki suçtan da söz edilemeyecektir.¹⁰⁶

¹⁰¹ Çakmut, s. 51; Retornaz, s. 9-10

¹⁰² Hakeri, s. 258-259.

¹⁰³ Özgenç, s. 301.

¹⁰⁴ Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2017, s. 265.

¹⁰⁵ Özgenç, s. 299.

¹⁰⁶ Retornaz, s. 10; Çakmut, s. 51.

Bir suçun hukuka aykırı olup olmadığı, fiilin yalnızca ceza hukuku değil, bütün hukuk düzeni ile çatışma halinde bulunması ya da tüm hukuk âlemi bakımından uygunluğunu gerektirmektedir.¹⁰⁷

VI. KUSURLULUK

Bu suçta kanaatimizce kusuru azaltan bir neden olarak; haksız tahrik (TCK m.29) ve hata (TCK m.30) konularına değinilmelidir. Zira kamu görevlisinin, dilekçe sahibinin haksız fiili nedeniyle dilekçeyi kabul etmemesi mümkündür. Örneğin, dilekçe sahibinin tehdit, darp ya da hakareti nedeniyle kamu görevlisi tarafından dilekçesinin kabul edilmemesi halinde kamu görevlisi haksız tahrik indiriminden yararlanmalıdır. Yine kamu görevlisinin aslında hukuka uygun bir dilekçeyi, hukuki bir neden olmadığını sanarak kabul etmemesi halinde bu hatasından (TCK m.30/3) yararlanıp yararlanamayacağı değerlendirilmelidir.¹⁰⁸

VII. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

A. TEŞEBBÜS

Garantörsel (gerçek olmayan) ihmali suçlarda, sadece olumsuz harekette bulunmakla suç tamamlanmış olmamakta; bu hareket sonucunda kanunun aradığı neticenin de gerçekleşmesi gerekmektedir. Dolayısıyla gerçek olmayan ihmali suçlar teşebbüse elverişlidir. Oysaki dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu (TCK m.121) gibi gerçek (saf) ihmali suçlarda, teşebbüsün mümkün olup olmadığı tartışmalıdır. Bir görüşe göre, gerçek ihmali suçlarda teşebbüsün olmamasının nedeni, netice ile hareketin bitişik olmasıdır. Neticesi harekete bitişik suçlar da hareket ile neticenin gerçekleşmemesi arasında bir zaman aralığı bulunmamakta, hareket yapılır yapılmaz netice gerçekleşmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Öztürk / Erdem, s. 228.

¹⁰⁸ Maddeye göre; "Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır". Fail gerekli dikkat ve özeni gösterseydi bu hataya düşmeyecek idiye bu hata kaçınılabılır bir hatadır. Hata kaçınılabılırse fail hatasından yararlanamaz ve eylemi hukuka aykırı olmaya devam eder. Ancak kaçınılabılır hata temel cezanın tespitinde kusurluluğu azaltan bir neden olarak alt sınıra yaklaşılmasına gerekçe olabilecektir (TCK m.61/1) (Zafer, s. 406).

¹⁰⁹ Hakeri, s. 522.

TCK m.121’de kamu görevlisinin hukuki bir neden olmaksızın dilekçeyi kabul etmemesi ile suç tamamlandığından, neticesi harekete bitişik bir suç olması nedeniyle teşebbüse elverişli değildir.¹¹⁰

B. İÇTİMA

1. Suçların İçtimaı

Suçların içtimaı, öğretide suçların birleşmesi, suçların bir araya toplanması (suçların çokluğu) şeklinde ifade edilmektedir. Suçların içtimaı birden fazla suçun belirli koşullar altında bir araya gelmesi halinde failin sorumluluğunun nasıl belirleneceğidir.¹¹¹

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu bakımından suçların içtimasına ilişkin özel bir hüküm bulunmadığından, genel kurallar çerçevesinde, TCK m.42-44’e göre, ortaya çıkabilecek sorunların çözülmesi yoluna gidilecektir.¹¹² Ayrıca gerçek ihmali suçlar, tehlike suçları kendi içlerindeki yapıları itibarıyla zincirleme suç şeklinde işlenmeye uygundur.¹¹³

TCK m.121 bakımından konu ile ilgili kanaatimizce şu olasılıklar mümkündür:

Aynı kişinin, aynı veya farklı hukuki konuda verdiği birden fazla dilekçesinin, aynı suç işleme kararı ile farklı zamanlarda kabul edilmemesi halinde, bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla kere işlenmesi söz konusu olabilir. Bu durumda kamu görevlisinin eylemi, zincirleme suç (TCK m.43/1) kuralı çerçevesinde belirlenecek; fail hakkında TCK m.121 kapsamında belirlenecek olan temel cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılması yoluna gidilecektir.

Mağdurların toplu olarak verip imzaladıkları dilekçenin engellenmesi halinde, birden çok mağdura karşı işlenmiş tek suç söz konusu olacaktır. Bu durumda aynı neviden fikri içtima kuralı gereği (TCK m.43/2), fail hakkında belirlenecek olan temel ceza belli oranlarda artırılacaktır.

¹¹⁰ Retornaz, s. 11; Çakmut, s. 52.

¹¹¹ Zafer, s. 492.

¹¹² Çakmut, s. 52.

¹¹³ Zafer, s. 504.

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunun suç oluşturan başka fiille gerçekleştirilerek işlenmesi halinde (Örneğin, tehditle, cebirle veya hakaretle) TCK m.121 yanında bu suçlardan dolayı da gerçek içtima kuralına göre fail ayrıca cezalandırılacaktır.¹¹⁴

BEHK m.29'da; *'Bu Kanunun uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tâbi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları'* uygulanacağı açıklanmıştır. DHKK hükümlerinde ise böyle bir maddeye yer verilmemiştir. Ancak kamu görevlilerinin tabi oldukları, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK)'nın 131'nci maddesine¹¹⁵ göre, fail hakkında TCK m.121'e göre kovuşturma başlatılmış olması aynı fail hakkında aynı eylemden dolayı disiplin cezası verilmesine engel değildir. Bu durum failin aynı fiilinden dolayı iki kere cezalandırılmayacağı (*'non bis in idem'*) kuralına da aykırılık oluşturmaz. Zira bu ilke ceza hukuku ve disiplin hukuku arasında geçerli değildir.¹¹⁶

2. Görünüşte normlar çatışması (Görünüşte İçtima)

Aynı olaya, aynı anda iki veya daha fazla suç tanımını içeren ceza normunun uygulanması söz konusu olabilir. Kanun koyucunun normlar çatışmasını önlemediği hallerde ortaya çıkan çatışmanın nasıl çözüleceğine ilişkin ilkeler, görünüşte normlar çatışmasını oluşturmaktadır. Alman ve İtalyan öğretisinde bu çatışma, "özel normun önceliği", "yardımcı (tali) normun sonralığı", "bir normun diğeri tarafından tüketilmesi", "cezalandırılmayan sonraki hareket" gibi ilkelerle aşılmaya çalışılmaktadır.¹¹⁷

Özel-genel norm ilişkisi yönünden görünüşte gerçek içtima halinde bir fiille uygulanacak hem genel hem de özel ceza hükmü bulunmakla birlikte, esasen özel normun önceliği ilkesi gereğince genel norm çeki-

¹¹⁴ Gerçekler, s. 1263.

¹¹⁵ 657 sayılı DMK'nın "Cezai kovuşturma ile disiplin kovuşturmasının bir arada yürütülmesi" başlıklı 131'nci maddesine göre, "Aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktireme(yecek) (f.1). Memurun ceza kanununa göre mahkûm olması veya olmaması halleri, ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olama(yacaktır) (f.2)'.

¹¹⁶ Zafer, s. 136.

¹¹⁷ Zafer, s. 489-490.

lecek ve fiile uygulanacak tek norm (özel norm) bulunacaktır.¹¹⁸ Kanaatimizce AsCK m.110 ile TCK m.121 arasında özel-genel norm ilişkisi bulunmaktadır. Bu durumda AsCK m.110, TCK m.121'den önce uygulanacaktır. Buradaki özel normun önceliği, AsCK'nın TCK'ya göre özel kanun¹¹⁹ olmasından kaynaklanmaktadır.

Yine burada TCK m.121 ile TCK m.257/2 arasında asli norm-tali norm ilişkisi de konumuz açısından incelenmelidir. Asli norm - tali norm ilişkisinde, yardımcı tali normun sonralığı kuralı gereği, asli norm uygulanabildiği sürece tali norm uygulanamaz.¹²⁰

TCK'nın "Görevi kötüye kullanma" başlıklı 257/2'nci fıkrasına göre; "Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır".

Maddeye göre, "Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında", cümlesinden TCK m.257/2'nin genel ve tamamlayıcı bir norm olduğu anlaşılmaktadır. Yine TCK m.257/2'deki suçun oluşabilmesi için ihmal sonucunda, "kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olmak ya da kişilere haksız bir menfaat sağlamak" gibi bir zarar neticesi aranmaktadır.¹²¹

TCK m.121'deki suç soyut bir tehlike suçu olarak düzenlenmiş olmakla birlikte daha öncede açıklandığı gibi, dilekçenin kabul edilmesi sonucunda kişilere veya devlete bir zarar verilmesi mümkündür. Bu durumda failin TCK m.121'e göre mi, yoksa TCK m.257/2'ye göre mi cezalandırılacağı tartışılabilir.

Doktrinde görüşlere göre, kanun koyucu suç tanımında açıkça göstermemiş olsa da mantık kuralları gereğince suçu tanımlayan

¹¹⁸ Koca/Üzülmez, s. 542.

¹¹⁹ Belli sığata sahip kişilerin suçlarına veya belirli alana ilişkin suçlara, TCK dışındaki kanunlarda yer verilir. Bu tip kanunlara özel ceza kanunları denir. Özel ceza kanunları genellikle hem suç hem de cezasını gösterirler. Örneğin, Askerî Ceza Kanunu (Zafer, s. 73-74).

¹²⁰ Zafer, s. 491.

¹²¹ Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe, Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler, 10.Baskı, Ankara 2016, s.1097. Ancak söz konusu hallerin netice değil, cezalandırılabilme şartı olduğunu ileri süren görüş ve Yargıtay kararları da mevcuttur. Bu konudaki tartışmalara burada girilmeyecektir.

normlar arasında asli norm tali norm ilişkisinin kurulabileceği (“örneğin, gerçek ihmali suçlar ile gerçek olmayan ihmali suçlar arasında, tehlike suçları ile zarar suçları arasında”) ileri sürülmektedir.¹²² Nitekim Retornaz tarafından yapılan bir açıklamada, TCK m.121 ile TCK m.257/2 arasında asli ve tali norm ilişkisi bulunmaktadır. Bu nedenle bir zarar neticesi ortaya çıksa bile TCK m.121 uygulandığı sürece tali norm olan TCK m.257/2 uygulanmayacaktır.¹²³ Nitekim Yargıtay kararları da bu doğrultudadır.¹²⁴

C. İŞTİRAK

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu, yukarıda açıklandığı üzere kamu görevlileri tarafından işlenebilen özgü bir suçtur. TCK m.40/2'nci fıkra hükmüne göre, “Özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur”. Bu hükme göre failler ancak kamu görevlisi olabilirken, bu suça iştirak eden diğer kişiler azmettiren veya yardım eden olabilirler.

Hukuka uygun olan bir dilekçenin kabul edilmemesi, yetkili kamu görevlisinin amirinden aldığı bir emre dayanabilir. Burada konusu suç teşkil eden bir emir söz konusudur. Bu nedenle kanaatimizce bu emri veren de yerine getiren de meydana gelen suçtan iştirak hükümleri kapsamında sorumlu olacaklardır (AY m.137/2, TCK m.24/3).¹²⁵ Bu durumda emri veren azmettiren, emri yerine getiren ise fail olarak sorumlu tutulacaktır.¹²⁶

¹²² Zafer, s. 491.

¹²³ Retornaz, s. 11; Benzer görüş için bkz. Tezcan/Erdem/Önok, s. 1060.

¹²⁴ “Belediye Başkanı olarak görev yapan sanık H...’in talimatıyla maiyetinde memur olan sanık S...’ün, suç tarihinde katılanlar adına avukatları tarafından verilen akaryakıt istasyonu işletme ruhsatı talebi içerikli dilekçe ve eklerini kabul edip kayda almadığının dosya kapsamıyla sübuta erdiği, ancak TCK’nın 257. maddesinin genel, tali ve tamamlayıcı bir hüküm olup görevi kötüye kullanma suçunun oluşumu için eylemin Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanmamış olması gerektiği, sanıkların eylemlerinin ise TCK’nın 121/1. maddesinde “kişinin belli bir hakkı kullanmak için yetkili kamu makamlarına verdiği dilekçenin hukukî bir neden olmaksızın kabul edilmemesi” şeklinde tanımlanan dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunu oluşturduğu gözetilmeden, yanılıgılı ve dosya kapsamıyla örtüşmeyen gerekçelerle yazılı şekilde beraat hükümleri kurulması,(...)” (Y.5.CD, E. 2013/7283, K.2015/11885, 26.05.2015, Retornaz, s. 11).

¹²⁵ Zafer, s. 324-325.

¹²⁶ Koca/Üzülmez, s. 339.

Kamu görevlisinin dilekçenin kabul edilmemesi için cebir, şiddet, tehdit veya korkutulması sonucunda dilekçeyi kabul etmemesi mümkündür. Bu durumda suçun failinin kim olduğunun belirlenmesi gerekecektir. TCK m.28/(1)'nci fıkra hükmüne göre, “*Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır*”. Bu fıkra hükmünün bağlılık kuralının (TCK m.40/2) bir istisnası olduğu ileri sürülmüştür. Ancak doktrindeki görüşlerde bu sorunun, dolaylı faillik kurumu (TCK m.37/2) içinde de çözümlenmesi de mümkündür.¹²⁷ Yine suçun gerçek ihmali bir suç olması da buna engel değildir¹²⁸.

VIII. YAPTIRIM

TCK m.121 hükmünde, dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunu işleyen failinin, altı aya kadar süreli hapis cezası (TCK m.46/1(c)) ile cezalandırılması öngörülmektedir. Suçun cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmadığından (TCK m.75/1) ön ödemeye tabidir.

Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz (TCK m.49/1). Madde metninde cezanın alt sınırı açıkça belirtilmediğinden TCK m.121'deki suça alt sınırdan verilecek ceza bir aydan az olmayacaktır.

TCK m.49/(2)'de, hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır. Bu hükme göre TCK m.121'deki suça verilecek ceza kısa süreli hapis cezası olacaktır. Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre TCK m.50/1'de açıklanan “*seçenek yaptırımlara*” çevrilebilir (TCK m.50/1).

İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin; daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan

¹²⁷ Retornaz, s.11.

¹²⁸ İhmali dolaylı faillik mümkündür. Bir kimse, hareket etmekle mükellef olup da hareket etmeye de istekli olan bir başkasının, emrin gereğini yerine getirmesine cebir veya hile ile engel olduğu takdirde dolaylı faillik söz konusudur' (Hakeri, s.584) Aksi görüş: İhmal suretiyle işlenen suçlarda dolaylı faillik mümkün değildir. Eğer garantör durumunda olan kişi, sorumluluğu altında bulunan kişinin tipikliği gerçekleştirilmesine engel olmamışsa artık doğrudan faillik söz konusudur' (Demirbaş, s.509).

fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması, suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması, halinde cezası ertelenebilir (TCK m.51/1). TCK m.121'deki suçtan kurulacak mahkûmiyet hükmü iki yıldan az olacağından eğer şartlar varsa hapis cezasının ertelenmesi mümkündür.

Bu suçtan dolayı mahkûmiyet halinde TCK m. 53 uyarınca belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılabilir.¹²⁹ Bu yoksunluklar kişinin mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanuncaya kadar sürecektir (TCK m.53/1-2).

IX. USUL HÜKÜMLERİ

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunun (TCK m.121) kovuşturulması ve soruşturulması şikâyete tabi değildir. Bu suça uzlaştırma kapsamında sayılan suçlar arasında da yer verilmiştir (CMK m.253). Suç takibi şikâyete bağlı olmadığından, Cumhuriyet savcısının, kamu görevlisi fail hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine (CMK m.171/2) karar vermesi de mümkün değildir. Ancak bu suçtan dolayı şartları varsa, fail hakkında yargılama sonucunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi mümkündür (CMK m.231/5, 6).

TCK m. 121'de düzenlenen suç kamu görevlisinin görevi sebebiyle işlediği bir suçtur. Bu nedenle, dilekçe hakkının kullanılmasını engelleyen kamu görevlisinin yargılanması, 4483 sayılı *Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun*'un 1 ve 2'nci maddeleri uyarınca anılan Kanun'un hükümlerine tabidir. Kamu görevlisi olan failin yargılanması için bir kovuşturma ve soruşturma şartı olan yetkili merciin izni gerekmektedir.¹³⁰ Bu suçla ilgili yargılama görevi asliye ceza mahkemesindedir.¹³¹

SONUÇ

Kamu görevlilerinin işleyebileceği ihmali suçlarda, suçun oluşabilmesi için öncelikle suç faili olan kamu görevlilerinin, görevinin kanun,

¹²⁹ Gerçekler, s.1263; Retornaz, s. 12.

¹³⁰ Retornaz, s. 13; Gerçekler, s. 1264.

¹³¹ Gerçekler, s. 1264.

tüzük veya idari uygulama ve usullerle açıkça belirlenmiş olması gerekecektir. Bu nedenle dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunda, dilekçenin kabul edilmesine ilişkin prosedür ile dilekçenin kabul edileceği yetkili kamu birimlerinin, açık bir biçimde DHKK hükümleri içinde belirlenmesi uygun olacaktır. Yine aynı kapsamda uygulamada birtakım karışıklıklar doğmaması için DHKK içinde toplu olarak verilen dilekçelerin de kabul edilmesi gerektiği açık olarak belirtilmeli ve kamu görevlilerinin bu konuda hata yapmamalarının da önüne geçilmelidir. Suçta kanunilik ilkesi kanaatimizce sadece suçun düzenlendiği yasa hükmünü değil, suçun unsurlarına ilişkin hususların esas alındığı DHKK gibi diğer yasa hükmünün de açık ve belirli olmasını gerektirmektedir.

Dilekçe hakkının engellenmesi sonucunda, *“kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olunması ya da kişilere haksız bir menfaat sağlanması”* gibi sonuçların doğması mümkündür. Kanun koyucunun takdirinde olmakla birlikte, TCK m.121’de bu neticelerin suçun cezasını artıran nitelikli haller olarak öngörülmesi yerinde olacaktır. Mevcut durumda TCK m.121 sonucunda bu tarz zararların doğması hali, başka bir suç oluşmadığı takdirde, TCK m.61 kapsamında faile verilecek cezada alt sınırdan uzaklaşılma gerekçesi olarak kabul edilmelidir.

Kaynakça

- Arslan Çetin/Azizağaoğlu Bahattin, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara, 2004.
- Artuk Mehmet Emin/Gökçen Ahmet/Yenidünya Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2013.
- Aslan M. Yasin, “Sırf Askerî Suçlar ve Ceza Hukukundaki Sonuçları”, *TBB Dergisi* 2010 (90), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-90-643>, 29.09.2018.
- Aydoğdu Yasin, “Türk Hukukunda Siyasal Haklar ve Siyasi Hakların Kullanılmasının Engellenmesi Suçu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2017 (128) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-128-1623>, 29.09.2018.
- Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Bası, İstanbul 2017.
- Çakmut Özlem Yenerer, “Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi Suçu (TCK m.121)”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi(MÜHF) Hukuk Araştırmaları Derneği (HAD)*, C.23, S.1, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/331957>, 29.09.2018.
- Demirbaş Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2017.
- Erman Sahir/Özek Çetin, Ceza Hukuku Özel Hüküm (Kamu İdaresine Karşı Suçlar), İstanbul 1992.

- Erman Sahir, Askerî Ceza Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1983.
- Gerçekler Hasan, Türk Ceza Kanunu, C. I, 3. Baskı, Ankara 2017.
- Hafızoğulları Zeki/Güngör Devrim, "Türk Ceza Kanununda Suçların Tasnifi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2007-69-298.pdf, 29.09.2018.
- Hakeri Hakan, Ceza Hukuku, 21. Baskı, Ankara 2017.
- Heinrich Bernd, Ceza Hukuku Genel Kısım I, (Editör: Yener Ünver), Ankara 2014.
- İçel Kayıhan/Ünver Yener/Hakeri Hakan, Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Yasaları, İstanbul 2012.
- Kazancı Metin, "Dilekçe Hakkı, Halkın istekleri ve Yönetim", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 32(1), Basım Tarihi: 1977, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/32/1/7_Metin_Kazanci.pdf, 29.09.2018.
- Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10.Baskı, Ankara 2017.
- Koç Cihan, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askerî Ceza Kanunu TSK Disiplin Kanunu ve Yüksek Disiplin kurulları Yönetmeliği Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat, 21. Baskı, Ankara 2014.
- Özbakan Hulusi, Askerî Ceza Kanunu, Ankara 1990.
- Özbek Veli Özer/Doğan Koray/Bacaksız Pınar/Tepe İlker, Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler, 10.Baskı, Ankara 2016.
- Özgenç İzzet, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, 13.Bası, Ankara 2017.
- Özok Özdemir, Bilgi Edinme Paneli, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 62, Birinci Baskı: Haziran 2004, s.IX, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/bilgi_edinme.pdf, 29.09.2018.
- Öztürk Bahri/Erdem Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku, 17. Baskı, Ankara 2017.
- Retornaz E. Eylem Aksoy, "Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi Suçu", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017/2 <http://dosya.gsu.edu.tr/Sayfalar/2017/12/gsuhfd-2017-2-361.pdf>, 29.09.2018.
- Savaş Vural/Mollamahmutoğlu Sadık, Türk Ceza Kanununun Yorumu, C. II, Ankara 1995.
- Şengül Ramazan, "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Türk Kamu Yönetimini 'Camdan Eve' Dönüştürür mü?", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 60-3, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000053500>, 29.09.2018.
- Taşkın Rifat, Askerî Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 1941.
- Taşkın Ş. Cankat, Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakkı, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423872240.pdf>, 29.09.2018.
- Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan/Önok Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 15. Baskı, Ankara 2017.
- Zafer Hamide, Ceza Hukuku Genel hükümler, 6. Bası, İstanbul 2016.
- 23 Ocak 2004 Tarihli Başbakanlık Genelgesi http://www.basbakanlik.gov.tr/genelge_pdf/2004/2004-0320-01327.pdf, 29.09.2018.